

Beču, Hannelore Fielhauer: **Obrazovne institucije za radnike**. Wolf-dieter Zupfer pokušao je u prilogu **Donjoaustrijska etnologija: ekskluzivno** obračunati sa stranačkim protivnicima; tema je izvan Austrije neinteresantna, i nije nam posve jasno zašto je uvrštena u spomenicu.

Spomenicu zaključuju **Bibliografija Richarda Wolframa 1968—1982**, koju je sastavila Gertraud Liesenfeld, i **Popis disertacija** koje su nastale pod Wolframovim vodstvom (sastavio Olaf Bockhorn).

Vitimir Belaj

Minderheiten- und Regionalkultur. Vorträge des 4. Internationalen Symposium »Ethnographia Pannonica« in Bernstein 1978, Herausgegeben von **Olaf Bockhorn, Károly Gaál und Irene Zucker**, Veröffentlichungen der Ethnographia Pannonica Austriaca, Band 1, Wien 1981, 251 str.

Knjiga predstavlja zbornik referata održanih 1978. god. u Bernsteinu u Austriji na simpoziju Ethnographia Pannonica pod nazivom »Manjine i regionalna kultura«. O samom sastanku u Bernsteinu kao i o povijesti kratkog postojanja i rada etnologa vezanih za Ethnographiju Pannonicu obavještava nas u uvodnom članku (**Izvještaj o održanom sastanku**) **Olaf Bockhorn**.

Radovi u ovom zborniku su veoma raznorodni i teško ih je povezati u neke veće cjeline, no ipak ćemo to ovdje pokušati učiniti. Tako bi prvu veću grupu radova sačinjavali oni vezani za gradišćanske Hrvate. Problemom očuvanja tradicije u Gradišću bavi se **Dunja Rihtman-Auguštin (Istraživanje tradicionalne kulture Hrvata izvan zemlje)**. Autorica konstatira da je siromaštvo gradišćanskih Hrvata pridonijelo njihovoj izolaciji u ukupnom društvu i očuvanju tradicije. Promjenom ekonomskih odnosa pomalo se brišu razlike među grupama stanovništva koje nastavaju Gradišće. S druge strane upravo obrazovanje pridonosi naporima za jačanje etničke svijesti.

Autorica zaključuje da istraživanje nacionalnih manjina traži kompleksan interdisciplinarni studij. Konstatira da etnolozi ne mogu više kulturne procese promatrati s distancom jer u potrazi za identitetom moderan čovjek sve više uvlači folklor u svakidašnji život posebno intenzivno u mješovitim zajednicama kao što je to Gradišće. **Nives Ritig-Beljak** na temelju vlastitih **Istraživanja kod Hrvata u Gradišću** razmišlja o shvaćanju pojma manjina, o važnosti jezika kao jedne od oznaka manjina, kao i o istraživanju tradicionalne kulture. Ističe potrebu historijskih etnoloških istraživanja, ali i onih kod kojih istraživač sudjeluje u životu sela na duže vrijeme. Konstatira da zbog ekonomskog poboljšanja stanovništvo postaje polugradsko što unificira kulturu a u jezičnom smislu dolazi do diglosije što zahtijeva brzu intervenciju etnologa u prikupljanju seljačke terminologije i bazičnog rječnika. Gradišćanskim Hrvatima bavi se i **Gerhard Neweklowsky** u radu **Neki lingvistički aspekti istraživanja jezičnih manjina na primjeru gradišćanskog hrvatskog jezika**. Autor pokazuje izvanredno dobro poznavanje gradišćanskih Hrvata odnosno hrvatskih naselja i naseljavanja Hrvata po Austriji, Mađarskoj, Slovačkoj i Moravskoj. Analizira njihov jezik i daje iscrpan prikaz interferencija, odnosno utjecaja uglavnom njemačkog i nešto malo mađarskog na jezik gradišćanskih Hrvata. **Károly Gaál** u referatu **Monografska istraživanja pripovijedanja i uskoregionalna kultura** analizira pripovijedanje starijih pripovjedača u Gradišću i zaključuje da jezik manjina i njihova nacionalna opredijeljenost ne znače i kulturnu posebnost, odnosno očuvanje nacionalne kulture u tuđoj sredini. Istraživanja manjina su, po Gaálu, često usmjerena na traženje elemenata koji istraživanu grupu izdvajaju od sredine u kojoj živi. Pri tom izmiče spoznaja koliko od te tražene posebnosti sadržava i ostalo stanovništvo. Do ovih spoznaja dovela je Gaála analiza priča i pri-

povijedanja narodnih pripovjedača Hrvata, Mađara i Austrijanaca u Gradišću. Hrvatima izvan domovine bavi se i **Edít Kerecsényi (Hrvati u okrugu Zala)** i daje iscrpan prikaz naseljavanja Hrvata u Prekmurskim selima u Mađarskoj. Govori o njihovom socijalnom i ekonomskom položaju od doseljenja do danas te na kraju daje prikaz nekih etnografskih oznaka ove grupe stanovništva.

Sljedeća dva rada bave se Gradišćem, ali ne isključivo gradišćanskim Hrvatima. **Ladislav Triber** pod naslovom **Gornji Wart, interdisciplinarna i međuregionalna suradnja pri istraživanju jednog malog područja** predstavlja knjigu o dijelu južnog Gradišća zvanom Obere Wart. **Walter Dujmowits** u radu **Iseljavanje Gradišćanaca u Ameriku kao socijalno-kulturni problem**, kako sam naslov kaže, razmatra iseljavanje Gradišćanaca socijalno i kulturno-historijski, i to kako uzroke iseljavanja i njihovu učestalost, vremensku i geografsku, tako i njihovo prilagođavanje i asimilaciju u novoj sredini.

Vilko Novak (Etnološke veze i istraživanja u slovenskom području Prekmurja) daje iscrpan pregled istraživanja i pisanja o Prekmurskim Slovincima počev od početka 19. st. do danas. Ističe da je poznavanje stare slavenske kulture, koje su se odrazi sačuvali baš u Prekmurju i Hrvatskom zagorju veoma važno za Mađare čija kultura danas sadržava mnogo pozajmica baš iz toga starog slavenskog sloja. Smatra da je dugo političko jedinstvo ovih krajeva utjecalo na formiranje tzv. panonskog kulturnog sloja. Ove veze, odnosno ovo kulturno zajedništvo pokazuje na nekim primjerima kulture stanovanja, odjeći, obući. Utjecaji na ovom području mogu biti i s drugih strana, osobito u jeziku i duhovnoj kulturi.

Problemima Mađara bavi se **Iván Balassa** u radu **Herder, Beč i Mađarska** i piše o Herderovu utjecaju na sabiranje i objavljivanje prvih mađarskih narodnih pjesama, kao i

na literarni život Mađara uopće. **Jenő Barabás (O pitanju kulturnih regija u zapadnomađarskom jezičnom području)** raspravlja o nazivima, pojmu i određenju najmanje etnografske cjeline zvane u mađarskoj etnografskoj literaturi etnička grupa («*etnikai csoport*»). **Horst Haselsteiner** u **Nacionalno pitanje i asimilacija u Mađarskoj u drugoj polovici 19. st.** piše o stvaranju mađarske državnosti i nacionalnom buđenju, te širenju mađarskog jezika, odnosno mađarizaciji nacionalnih manjina koja se vodila na temelju mađarskih državnih zakona i odredaba a nije obraćala pri tome pažnju na stav manjina i njihov odnos prema mađarizaciji. **Arnold Suppan** pod naslovom **Nacionalizam i socijalne promjene u istočnom dijelu Srednje Evrope** pokazuje uvjetovanost buđenja nacionalne svijesti i nacionalizma poboljšanjem ekonomskih prilika u 19. st. odnosno modernizacijom tradicionalnih društava. Koliko je poticanje nacionalne svijesti bilo pozitivno i poticaj za dalji razvoj ujedinjujući razne klase u istome cilju toliko je postalo i kočnicom šireg općeg napretka zbog zatvaranja u uže nacionalne okvire.

Nekoliko članaka bavi se i narodnim pričama. Tako **Iiona Nagy** analizira priče o hodanju sv. Petra po zemlji (**Gattungsfragen priča o sv. Petru na temelju funkcionalnog istraživanja**), dok **László Timaffy (Historijske priče iz područja Mali Alföld)** kratko dopunjuje referat I. Nagy s osvrtom na historijske priče Hrvata, Mađara i Nijemaca na području Alföld. **Niko Kuret** u kratkom članku **Običaj sv. Lucije u panonskom području i području istočnih Alpi koje graniči s Panonijom** poziva na suradnju u istraživanju običaja vezanih uz lik sv. Lucije naglašavajući njihov izrazito panonski karakter. **Alfred Cammann (Istraživanje priča — terenski rad kod podunavskih Švaba)** pokazuje kako analizom svaka priča može dati mnoštvo podataka o svijetu u koje-

mu je udomaćena, kao i o unutar-njem svijetu pripovjedača.

Ion Vladuittiu (Dokumentacija regionalnih etnografskih istraživanja u Rumunjskoj) piše o metodologiji etnografskih istraživanja u Rumunjskoj a **Berti Petrei (Svakodnevnica i svečani običaji u regionalnom istraživanju kulture)** pokazuje na primjerima iz Gradišća — Burgenlanda koliko je kompliciran problem akulturacije.

Vlasta Domaćinović

Žena u seoskoj kulturi Slavonije. V međunarodni znanstveni skup, Vinkovci 1980, Urednik **Vlasta Domaćinović**, Ethnographia Pannonica. Etnološka tribina, posebno izdanje, Hrvatsko etnološko društvo, Zagreb 1982, 144 str.

Die Frau in der Bauernkultur Pannoniens. V internationale wissenschaftliche Tagung, Vinkovci 1980, Redakteur **Vlasta Domaćinović**, Ethnographia Pannonica. Etnološka tribina, Sonderausgabe, Hrvatsko etnološko društvo, Zagreb 1982, 160 str.

Prvi je put u svojoj povijesti Hrvatsko etnološko društvo bilo organizator i domaćin jednom međunarodnom skupu. Prihvatilo je u Vinkovcima (18—21. XI 1980) grupu austrijskih, mađarskih i jugoslavenskih etnologa, koji se povremeno sastaju i održavaju stručna savjetovanja pod nazivom »Ethnographia Pannonica«. Svako je od tih savjetovanja posvećeno određenoj etnološkoj temi, relevantnoj za panonski kulturni prostor. Kako uz svoje zajedničke oznake te pojave izražavaju i specifičnosti uvjetovane različitim tradicijama, etničkim osobitostima, pa i društvenim sustavima toga dijela Srednje Evrope, tim su zanimljivije za znanstvenu obradu.

U Vinkovcima je bio održan peti takav skup, posvećen izučavanju položaja i uloge žene u seoskoj kulturi. Organizator simpozija je očito želio da se, nasuprot dosadašnjem sporadičnom bavljenju »ženskim pi-

tanjem«, sada poduzme jedan kolektivan i sustavan napor, koji bi osvijetlio položaj i ulogu žene u seoskoj kulturi; da se istraže povijesni izvori i starija literatura iz koje se mogu crpiti nova saznanja, da se kritički preispitaju dosadašnje spoznaje (pa i predrasude), te poduzmu nova istraživanja o današnjem položaju žena.

Cjelokupni materijal sa savjetovanja Hrvatsko je etnološko društvo objavilo u svojoj stalnoj publikaciji »Etnološka tribina«, i to u dva izdanja: u jednom su referati svih sudionika (bez obzira na izvorni tekst) objavljeni na hrvatskom ili srpskom jeziku, a u drugom je sav materijal otisnut na njemačkom.

Prema zacrtanim područjima pristupanja temi prezentiran je i materijal u knjizi, pa se prvi dio odnosi na osvjetljavanje položaja panonske žene u proteklim razdobljima. Marija Dekanović-Helebrant analizira položaj slavonskih žena na temelju povijesnih i književnih izvora iz 18. st. (**Žena u Slavoniji u svjetlu nekih historijskih i literarnih izvora 18. stoljeća**), Maja Kožić bavi se bračnim životom slavonske graničarke u 18. i 19. st. (**Bračni život slavonske graničarske žene u svjetlu suvremenih zapisa**), dok je članak Károlya Gaála (**Uloga žene u tradicijskoj kulturi zemljoposjedničkih dobara**) zanimljiv, osim po prezentiranim činjenicama, i u teorijskom smislu.

Prilozi drugog dijela knjige bave se društvenim položajem žene. Novo je svjetlo bačeno na uvriježena stajališta o udjelu žene u poslovima, te njihovoj stvarnoj moći u obiteljskim zadrugama (Dunja Rihtman-Augustin, **O ženskoj supkulturi u slavonskoj zadrugi**). Analizirane su promjene socijalnog položaja žena i u minulim vremenima i u suvremenosti [Sylvia Engel, **Promjene u organizaciji seoskih obitelji sitnih posjednika**; Gertraud Liesenfeld, **O polazaju žene u Auerstahlu (Donja Austrija)**; Vesna Čulinović-Konstantinović, **Analiza položaja žene u dru-**